

Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse „Kohanemistoetuse taotlemise, toetuse eraldamise ning toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035 (edaspidi *TAIE arengukava*) seab eesmärgiks Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse koostöös suurendada Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ning kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele. Kohanemistoetus (edaspidi *toetus*) panustab TAIE arengukava alaesmärgi „Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine“ saavutamisesse. Toetusega seoses on arengukavas välja toodud tegevused:

- toetatakse teadlaste (sh välisteadlaste ja järel doktorite) Eestisse pöördumist;
- pakutakse teadlaskonnale võimalusi enesearenguks, sh mobiilsuse toetamise ja tipptasemel rahvusvaheliste partneritega koostöö tegemise ja teadmusrakendustikes osalemise kaudu.

Talentide riikide teadussüsteemi kaasamist on käsitletud ka Euroopa Nõukogu soovitusel andekate teadlaste, innovaatorite ja ettevõtjate Euroopasse meelitamise ja nende Euroopas hoidmise Euroopa raamistikus (C/2023/1640).¹ Seal soovitatakse liikmesriikidel võtta vastu kindlaid meetmeid, et kehtestada soodsad, atraktiivsed ja konkurentsivõimelised tingimused teadusuuringute ja innovatsiooniga tegelemiseks ning selleks, et välisriikides asuvad teadlased pöördusid tagasi koduriiki. Samuti soovitatakse edendada tasakaalustatumat talentide ringlust, lihtsustada talentide endale meelitamist ja nende tagasipöördumist. Toetus pakub Eesti teadus- ja arendusasutustele, ülikoolidele või evalveeritud rakenduskõrgkoolidele võimaluse kaasata välisriigist teadlasi, kes toodsid Eesti teadussüsteemi uusi teadmisi. Uute teadmiste ja oskuste kaasamine täiendab Eestis tehtavat teadus- ja arendustegevust ning tõstab selle kvaliteeti. Toetus panustab tasakaalustatud talentide ringlusesse, võimaldades nii välisriigi teadlastel kui ka välismaale siirdunud Eesti teadlasel (sh järel doktoritel) jätkata oma teadlaskarjääri Eestis, hõlbustades Eesti teadus- ja arendustegevuse süsteemi integreerumist.

Käesoleva määruse rakendamiseks ei kaasne uusi nõudeid, mistõttu halduskoormus ettevõtjatele, isikutele ega vabaühendustele ei muutu.

Eelnõu ja seletuskirja koostasid Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna peaekspertid Maarja Lillak (735 0285; maarja.lillak@hm.ee) ja Pille Pikker (735 215; pille.pikker@hm.ee), teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna teadussüsteemi valdkonnajuht Kairi Värvi (735 4048; kairi.varv@hm.ee); õiguspoliitika osakonna õigusnõunik Kirke Treial (730 1080; kirke.treial@hm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Haridus- ja Teadusministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusnõunik Kristel Siimula-Saar (735 0638; kristel.siimula-saar@hm.ee).

Toetusmeetme kujundamises on Haridus- ja Teadusministeerium konsulteeritud teadus- ja arendustegevuse poliitika rakendusüksuse Sihtasutuse Eesti Teadusagentuur (edaspidi *rakendusüksus*) ekspertidega.

¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=OJ:C_202301640

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määrus kehtestatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse § 23 lõike 2 alusel.

Määruse eelnõu koosneb kuuest peatükist, esimeses reguleeritakse üldsätteid, teises kehtestatakse toetatavad tegevused, toetuse suurus ja toetuse kasutamise periood. Kolmas peatükk sätestab toetuse taotlemise ning nõuded taotlusele ja taotlejale. Neljandas peatükis kirjeldatakse taotluse menetlemist, taotluse rahuldamist ja toetuse eraldamist. Viiendas peatükis sätestatakse toetuse kasutamise aruandlus, projekti tulemuste avalikustamine, projekti ajutine peatamine ja projekti ennetähtaegne lõpetamine. Kuues peatükk reguleerib toetuse tagasinõudmist.

Riigiabi analüüs

Vastavalt ELi toimimise lepingu artikkel 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.

Otsustamisel, kas tegemist on riigiabiga, tuleb toetusmeedet hinnata viie kriteeriumi alusel:

- 1) abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- 2) abi antakse ettevõtjale;
- 3) abimeetmel on valikuline iseloom;
- 4) abimeede annab abi saajale majandusliku eelise;
- 5) abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

Üksnes juhul, kui abi vastab **kõigile** kriteeriumitele, on tegemist riigiabiga.

1) Abi antakse riigi, linna või valla vahenditest

Toetust antakse riigieelarvelistest vahenditest.

2) Abi antakse ettevõtjale

Euroopa Kohtu praktika järgi tuleb ettevõtjateks lugeda kõiki üksusi, mis tegelevad majandustegevusega. Seejuures ei ole oluline nende üksuste õiguslik seisund ega rahastamise viis. Määrav on vaid asjaolu, kas faktiliselt tegeletakse majandustegevusega. Toetuse saaja on teadus- ja arendusasutus, ülikool või rakenduskõrgkool. Vastavalt teadus- ja arendustegevustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistikus (2022/C414/01) sätestatule ei sisalda teadus-ja arendusabi teadusasutustele või teadusuuringute taristule riigiabi, kui tegemist on teadusasutuste ja teadusuuringute taristu mittemajandustegevuse (näiteks õpetamine, sõltumatu teadustegevus, teadusuuringute tulemuste levitamine, teadmussiirde alane tegevus, kui saadav kasum investeeritakse teadusasutuse või taristu mittemajandustegevusse) rahastamisega; teadusasutust või teadusuuringute taristut kasutatakse peaaegu täielikult mittemajandustegevuseks ja majandustegevus on vaid kõrvaltegevuseks (mitte üle 20% üldisest aastasest tegevusmahust); tegemist on teadusasutuste või teadusuuringute taristu majandustegevusega (näiteks lepingulised teadusuuringud või teadusteenused), aga seda tehakse turutingimustel; teadus- ja arendusprojektis osalevad teadusasutus ning ettevõtja ja ettevõtja katab kõik projekti kulud või projekti tulemusi võib laialdaselt levitada või projekti tulemusel tekkivad intellektuaalomandi õigused jagatakse koostööpartnerite vahel vastavalt nende tööpanusele või sissemaksetele või ettevõtja maksab intellektuaalomandi õiguste eest turuhinnale vastavat tasu. Toetust eraldatakse üksnes mittemajandustegevuseks, seega ei ole antava abi puhul tegemist riigiabiga.

3) Abimeetmel on valikuline iseloom

Kuivõrd toetust võivad taotleda erinevad asutused, toetuse taotlemiseks korraldab rakendusüksus taotlusvooru ning taotlejale ja taotlusele on seatud nõuded ning taotlusi hinnatakse etteantud kriteeriumide alusel, on antud meetmel valikuline iseloom.

4) Abimeede annab abi saajale majandusliku eelise

Toetus võib anda toetuse saajale teatava majandusliku eelise, kuid toetuse saajal on kohustus hoida majandustegevus ja mittemajandustegevus raamatupidamises lahus. Samuti on määruuses sätestatud rakendusüksuse õigus toetus tagasi nõuda, kui seda ei ole kasutatud sihipäraselt.

5) Abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel

Antud meetme raames antav toetus ei moonuta konkurentsi ega kahjusta kaubandust EL riikide vahel. Toetuse kasutamise kokkuvõtte tehakse määruuse kohaselt avalikult kättesaadavaks, üldjuhul tähendab see tulemuste publitseerimist, sh rahvusvahelistes teadusajakirjades. Kuna toetuse abil saadud tulemused on avalikud, siis ei kaasne toetuse andmisega mõju konkrentsile. Samuti ei kahjustata meetmega EL riikide vahelist kaubandust, kuna toetust ei ole lubatud kasutada majandustegevuseks.

Kokkuvõttes ei ole kohanemistoetus üldjuhul riigiabi, kuna see on suunatud mittemajandustegevuseks. Erandina võib tegemist olla riigiabiga juhul, kui toetust taotleb eraõiguslik teadus- ja arendusasutus ning toetust kasutatakse majandustegevuseks; sellisel juhul kohaldatakse eelnõu §-s 4 sätestatud riigiabi või vähese tähtsusega abi reegleid.

3. Üldsätted

Eelnõu § 1 sätestatakse määruuse reguleerimisala.

Määruusega kehtestatakse kohanemistoetuse taotlemise, toetuse eraldamise ning toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord.

Eelnõu § 2 sätestab toetuse andmise eesmärgi ja üldised põhimõtted.

Toetuse andmise eesmärgiks on kaasata välisriigist Eesti teadus- ja arendusasutusse, ülikooli või evalveeritud rakenduskõrgkooli teadlasi, kes tooksid Eesti teadussüsteemi uusi teadmisi. Uute teadmiste ja oskuste kaasamine täiendab Eestis tehtavat teadus- ja arendustegevust ning tõstab selle kvaliteeti. Toetus võimaldab nii välisriigi teadlastel kui ka välismaale siirdunud Eesti teadlasel (sh järeldoktoritel) jätkata oma teadlaskarjääri Eestis, hõlbustades Eesti teadus- ja arendustegevuse süsteemi integreerumist.

Toetuse taotlejaks võib olla teadus- ja arendusasutus, ülikool või evalveeritud rakenduskõrgkool, mis sõlmib välisriigi teadlasega toetuse eraldamise korral töölepingu. Toetust võib taotleda Eestisse saabuva teadlase palkamiseks ning tema poolt elluviidava teadus- ja arendustegevuse alase projekti kulude katmiseks.

Toetust annab välja teadus- ja arendustegevuse poliitika rakendusüksus Sihtasutus Eesti Teadusagentuur (edaspidi *rakendusüksus*). Rakendusüksus vastutab toetuse andmise korraldamise eest, sealhulgas taotlusvoorude väljakuulutamise, taotluste tehnilise kontrolli, hindamise korraldamise, toetuse eraldamise otsuste tegemise, lepingu sõlmimise ning toetuse kasutamise järelevalve eest. Rakendusüksusele on antud vajalikud volitused toetuse sihipärase kasutamise tagamiseks, sealhulgas õigus küsida täiendavaid selgitusi, seada taotluse rahuldamise tingimusi ning rakendada toetuse tagasinõudmist eelnõus sätestatud juhtudel.

Käesoleva määruuse raames kasutatav termin „projekt“ on Eestis elluviidav teadus- ja arendustegevus, mille tulemusel saadakse vajalik sisend, et esitada teadus- ja arendustegevuse

rahastusvoorus taotlus või valmistuda muul moel edasiseks Eestis tehtavaks teadus- ja arendustegevuseks.

Eelnõu § 3 kirjeldab toetatavaid tegevusi.

Paragrahvis on sätestatud, et toetust antakse erinevate tegevuste elluviimiseks, mis täidavad toetuse andmise eesmärgi. Käesolevas paragrahvis on loetletud, millisteks tegevusteks toetust antakse.

- 1) Toetatakse alusuuringute, rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse läbiviimist.
- 2) Toetatakse teadus- ja arendustegevuseks vajaliku aparatuuri, seadmete ja tarkvara soetamist, hooldamist samuti olemasolevate seadmete ja aparatuuri kaasajastamist ja hooldamist (sh remonti), mis on seotud projekti tehnilise võimekuse ja töövahendite tagamisega. Kohanemistoetuse eesmärk ei ole uute teadustaristu objektide loomine, vaid eelkõige olemasoleva taristu kohandamine ja kaasajastamine, mis on projektis läbiviidava teadustegevuse eelduseks.
- 3) Toetatakse teadustaristu, sealhulgas Eesti riikliku tähtsusega teadustaristu, välisriigi või rahvusvahelise teadustaristu kasutamist. Võimalik on katta taristu kasutamise liikmemaksu, taristu kasutamisega seotud otseseid kulusid (sh vahendite ja reagentide kulusid), personalikulusid jm asjakohaseid kulusid.
- 4) Toetatakse teadus- ja arendustegevuse riigisisest ja rahvusvahelist koostööd ja võrgustumist. Riigisisese koostöö alla kuulub nii koostöö teadlaste kui teadusasutustega ja kui asjakohane, koostöö avaliku sektori asutuste või ettevõtjatega. Rahvusvahelise koostöö all peetakse silmas rahvusvahelistes erialaorganisatsioonides ja -võrgustikes osalemist ning võimalike koostööpartnerite suunalist tegevust.
- 5) Toetatakse projekti tulemuste tutvustamist ja levitamist nii akadeemilistes ringkondades kui ka laiemale avalikkusele.
- 6) Toetatakse projektiga seotud isikute pädevuse kasvatamist. Toetatakse koolituste, seminaride, õppereiside korraldamist ja/või nendes osalemist, rahvusvaheliste teaduskonverentside külastamist, lähetusi erialaseks täiendamiseks või rahvusvahelise koostöö loomiseks ja hoidmiseks, lähetusi teadustaristu kasutamiseks ning muid mobiilsusega seotud tegevusi. Kuna toetus võimaldab nii välisriigi teadlastel kui ka välismaale siirdunud Eesti teadlasel (sh järel doktoritel) jätkata oma teadlaskarjääri Eestis, toetatakse ka Eestisse elama asumist.

Toetus on mõeldud teadlasele iseseisva uurimisprojekti elluviimiseks ja seda ei saa kasutada teiste projektide omafinantseeringu katmiseks.

Eelnõu § 4 käsitletakse riigiabi ja vähese tähtsusega abi andmisega seonduvat.

Juhul, kui toetust taotleb eraõiguslik teadus- ja arendusasutus või eraõiguslik kõrgkool ning seda kasutatakse mh majandustegevuseks, on taotletav toetus käsitatav riigiabina. Sellisel juhul tuleb taotlemisel täita riigiabi vorm. Taotleja peab taotluses lisainformatsioonina esitama teabe, kas toetust taotletakse üldise grupierandi määruse alusel või vähese tähtsusega abina. Kui toetust taotletakse üldise grupierandi määruse alusel, sõltub toetuse määr määruse artiklites 25 ja 25b sätestatud tingimustest ja taotlus peab olema esitatud enne tegevustega alustamist. Taotleja peab teada andma, kas projektis viiakse läbi alus- või rakendusuuringuid.

Eelnõu § 5 sätestatakse toetuse kasutamise periood, projekti eelarve ja toetuse maht. Toetuse kasutamise periood on kaks aastat ehk 24 kuud, mis algab toetuse lepingus kokkulepitud kuupäeval. Projekti algus võib olla jääda kuue kuu sisse alates taotluse rahuldamise otsuse teatavastegemisest.

Projekti eelarve on 76 000 eurot aastas, millest taotlejal tuleb tagada omafinantseering vähemalt 50 protsendi osas, ehk 38 000 eurot aastas ja 3166,7 eurot kuus, ehk omafinantseering peab

olema vähemalt samas mahus toetuse suurusega. Taotleja omaosaluse kehtestamine annab kindluse, et isik, keda soovitakse Eestisse tuua, on taotleja teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi tõstmiseks oluline ning toetuse taotlemine on asutuse poolt põhjalikult kaalutletud otsus.

Projekti eelarve sisaldab nii personali- ja teadustöö otseseid kulusid kui ka kaudset kulu. Kaudne kulu võib olla kuni 25% otseste kulude summast. Ehk siis projekti eelarve 76 000 eurot aastas sisaldab nii otseseid kulusid kui ka kaudset kulu.

Toetust ei arvestata väiksema perioodi kui ühe kalendrikuu eest. Näiteks, kui projekt algab 15. veebruaril, siis üks kalendrikuu tööd on tehtud 14. märtsiks.

Eelnõu § 6 sätestab toetuse taotlemisega seonduva ning kehtestab taotlusele esitatavad nõuded. Toetust on võimalik taotleda kuni neli korda aastas, kui selleks on olemas eelarvelised vahendid. Taotlusvoorud kuulutab välja rakendusüksus oma kodulehel. Sarnaselt teiste toetuste taotlemisele, toimub taotlusvoor ja taotluste menetlemine läbi Eesti Teadusinfosüsteemi (ETISE).

Taotlust on võimalik esitada nii eesti kui inglise keeles, vastavalt sellele, millist keelt taotluse kirjutaja paremini valdab.

Paragrahvis tuuakse välja, milline informatsioon tuleb taotluses esitada. Taotluses tuleb välja tuua teadlase nimi, toetust taotlev asutus, teadus- ja arendustegevuse valdkond ja eriala, teadlase andmed tema töötamise või õppimise kohta. Välja tuleb tuua teadlase publikatsioonide ja tööstusomandi andmed, projektidega seotuse andmed koos selgitustega, kus on märgitud teadlase viimase viie aasta teadus- ja arendustegevus ning töö- ja elukoht taotlemisele eelnenud 12 kuu jooksul. Taotluses esitatakse ka projekti kirjeldus koos tegevus- ja ajakavaga, lisaks kirjeldus koostööst teadlasega, kuidas integreeritakse teadlane taotleja juurde, kuidas panustab teadlase töö taotleja strateegilistesse eesmärkidesse. Taotluses peab olema kajastatud ka teadus- ja arendustegevuse eetiliste ja andmekaitse aspektide ning eetiliste riskide maandamise meetmete kirjeldus.

Eelnõu § 7 sätestab nõuded taotlejale ja teadlasele, kes on toetuse kaasabil plaanis Eestisse tuua.

Toetust on võimalik taotleda teadlasele, kes ei ole Eestis töötanud ega püsivalt elanud viimase 12 kuu jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast. Eestis töötamiseks loetakse töösuhet Eesti tööandjaga, välja arvatud rakendusüksuse rahastatud järeldoktori grandi (PUTJD) saajatel PUTJD perioodil. Teadlane peab olema omandanud täiendava uurimistöö kogemuse pärast doktorikraadi kaitsmist (läbinud järeldoktorantuuri vmt).

Toetuse saamisel peab taotleja sõlmima teadlasega kas tähtajatu või tähtajalise töölepingu kestvusega vähemalt 24 kuud ehk 2 aastat. Palgatatav teadlane peab töötama toetuse perioodil täistööajaga taotleja juures, töö asukohaga Eestis.

Toetuse abil palgatatav teadlane ei saa kohanemistoetuse kasutamise perioodil olla ei rakendusüksuse sissetuleva ega väljamineva järeldoktori grandi saaja ega rakendusüksuse stardi- või rühmagrandi projekti juht või põhitäitja. Selline tingimus on seatud selleks, et oleks võimalik kaasata rohkem teadlasi välismaalt. Lisaks on oluline anda võimalus uutele inimestele luua oma võrgustikku ja hakata asutama oma uurimisgruppi Eestis.

Eelnõu § 8 sätestab taotluse menetlemisega seonduva.

Taotluse tehnilise kontrolli viib läbi rakendusüksus, kes hindab taotleja, teadlase ja taotluse vastavust määruse tingimustele. Juhul kui taotluses esineb vormilisi ebatäpsusi, tagastab rakendusüksus taotluse taotlejale ning määrab tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

Rakendusüksusel on õigus tehnilise kontrolli tulemusena jätta taotlus läbi vaatamata, kui teadlane, taotleja või taotlus ei vasta määruses sätestatud nõuetele ja mittevastavust ei ole võimalik taotlust sisuliselt muutmata kõrvaldada või kui taotleja ei kõrvalda taotluses esinevaid puudusi rakendusüksuse määratud tähtjaks. Sätestatakse, et taotleja peab koheselt rakendusüksust teavitama, kui ilmnevad taotluse nõuetele vastavust mõjutavad asjaolud.

Eelnõu § 9 sätestatakse taotluse hindamiskriteeriumid ja hindamismetoodika.

Taotluste hindamiseks kehtestab rakendusüksus hindamisjuhendi. Antud paragrahvis loetletakse hindamiskriteeriumid, mille alusel esitatud taotlusi hinnatakse. Hindamiskriteeriumiteks on projekti teaduslik põhjendatus, teostatavus ja teaduslik tase; teadlase pädevus ja potentsiaal ning tema viimase viie aasta teadus- ja arendustegevus ning teadlase integreerimise ideed asutusse.

Laekunud taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumite lõikes skaalal 1 (mitterahuldav) kuni 5 (suurepärase). Hinded antakse sammuga 0,5 punkti. Kehtestatakse hindamiskriteeriumide kvalifitseerumislävendiks 3 punkti. Kui vähemalt ühe hindamiskriteeriumi hinne jääb alla kvalifitseerumisläveni, jäetakse taotlus rahuldamata.

Kui taotluse lõplik punktisumma jääb alla 80 protsendi maksimaalsest võimalikust lõplikust punktisummast, jäetakse taotlus rahuldamata.

Eelnõu § 10 käsitletakse taotluse hindamist ja rahastusettepaneku tegemist.

Paragrahvis sätestatakse, et taotlusi hindab rakendusüksuse hindamisnõukogu. Hindamisnõukogu kinnitab taotluste lõpphinnangud ja paremusjärjestuse ning teeb rakendusüksusele põhjendatud ettepaneku taotluse rahuldamiseks, taotluse rahuldamiseks hindamisnõukogu seatud tingimustega või taotlust mitte rahuldada.

Hindamisnõukogu teeb taotluse rahuldamise ettepaneku paremusjärjestuse alusel kuni selleks ette nähtud rahaliste vahendite lõppemiseni. Taotluse teaduseetika osa hindamise korraldab rakendusüksus, kellel on õigus seada taotluse rahuldamiseks tingimusi.

Rakendusüksus annab taotlejale ja teadlasele teada taotluse esialgse hinnangu ja asukoha paremusjärjestuses, lisaks teaduseetika ja andmekaitse aspektide hindamise tulemused ning määrab ära kuulumise tähtaja.

Seoses võimalike menetlusreeglite rikkumise või faktivigadega, on teadlasel ja taotlejal õigus ära kuulumise raames esitada kirjalik arvamus taotluse hinnangu kohta. Rakendusüksus teavitab taotlejat rahastamisetpanekust. Juhul, kui rahastamisetpanekule on seatud täiendavad tingimused, peab taotleja andma nõusoleku nende täitmiseks, vastasel korral taotlust ei rahuldada.

Eelnõu § 11 sätestab taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise tingimused ja korra.

Sätestatakse, et rakendusüksus teeb hindamisnõukogu ettepaneku alusel otsuse taotlus rahuldada, taotlus rahuldada tingimustega või taotlust mitte rahuldada. Rakendusüksus teeb otsuse jätta taotlus rahuldamata juhul, kui hindamisnõukogu on teinud vastava ettepaneku; taotlus ei ületanud vähemalt ühes hindamiskriteeriumis kvalifitseerumise lävendit; kui taotluse lõplik punktisumma jääb alla 80% maksimaalsest võimalikust lõplikust punktisummast või kui taotleja ei nõustunud rahastamisetpanekule seatud tingimustega.

Rakendusüksuse otsustusõigus piirneb hindamisnõukogu ettepanekute raames tegutsemisega ning rakendusüksus ei või omal algatusel muuta taotluste paremusjärjestust ega hindamistulemusi, välja arvatud eelnõus sätestatud menetluslike asjaolude ilmnemisel.

Eelnõu § 12 sätestab toetuse eraldamise.

Paragrahvis sätestatakse, et toetuse eraldamiseks sõlmitakse kolmepoolne leping teadlase, toetuse taotleja ja rakendusüksuse vahel pärast toetuse taotluse rahuldamise otsuse tegemist.

Juhul, kui enne lepingu sõlmimist selgub, et toetuse taotleja, teadlane või taotlus ei vasta enam nõuetele, on rakendusüksusel õigus jätta leping sõlmimata.

Eelnõu § 13 sätestab toetuse kasutamise aruandluse.

Sätestatakse, et juhul, kui toetus lõpeb või kui projekt lõpetatakse ennetähtaegselt, on toetuse taotleja koostöös teadlasega kohustatud esitama projekti lõpparuande. Lõpparuande koostab taotleja koostöös teadlasega eesti või inglise keeles ning taotleja esitab selle ETISE kaudu rakendusüksuse määratud tähtajaks.

Lõpparuande vormi kehtestab rakendusüksus. Lõpparuandes tuuakse välja järgmine informatsioon projekti kohta: projekti tulemused, sealhulgas projekti põhitulemused eesti- ja ingliskeelse populaarteadusliku lühikokkuvõtte vormis, projekti eesmärkidega seotud ning projekti täitmise tulemusel avaldatud ja grandile viitavate publikatsioonide terviktekstid ning tööstusomandid. Esitatakse finantsaruanne, mis on kooskõlas taotleja raamatupidamise andmetega. Aruandes tuuakse välja projekti teadusandmete haldamise ülevaade ja kui asjakohane, siis taotluse rahuldamise otsuses seatud tingimuste täitmise kirjeldus. Juhul, kui uurimistöö on puutunud Nagoya protokolliga, selgitus sellekohase hoolsuse rakendamisest. Lõpparuandes tuuakse ära ka populaarteaduslik lühikokkuvõte projekti põhitulemustest nii eesti kui inglise keeles.

Rakendusüksus jätab aruande heaks kiitmata, juhul kui see ei vasta nõuetele ning mittevastavus pole kõrvaldatud rakendusüksuse määratud tähtajaks. Kui projektis on jäetud järgimata olulised toetuse kasutamise nõuded või kui esinevad muud olulised puudused projekti eesmärkide täitmisel, siis ka sellisel juhul jätab rakendusüksus aruande heaks kiitmata. Juhul, kui lõpparuannet ei esitata etteantud aja jooksul, on rakendusüksusel õigus eraldatud toetus tagasi nõuda.

Eelnõu § 14 käsitletakse toetatud projekti tulemuste avalikustamist.

Kui publitseeritakse toetatud projekti tulemusi, tuleb viidata, et projekti on rahastatud toetuse vahenditest. Toetusele viitamine on kohustuslik ETIS-e klassifikatsiooni järgi 1.-3. kategooria publikatsioonides. Projekti tulemusena avaldatud ja toetusele viitavate publikatsioonide terviktekstid teeb taotleja avalikkusele ETISE kaudu kättesaadavaks, juhul, kui seda ei reguleeri teised õigusaktid. Kui kirjastus piirab publikatsioonidele juurdepääsu ajaliselt, teeb taotleja publikatsioonide terviktekstid ETISE kaudu avalikkusele kättesaadavaks pärast piirangu lõppemist.

Projekti lõpparuande põhitulemuste eesti- ja ingliskeelse populaarteadusliku lühikokkuvõtte teeb rakendusüksus avalikult vabalt kättesaadavaks.

Eelnõu § 15 käsitleb toetatud projekti ajutist peatamist.

Teadlasel on õigus taotleda projekti ajutist peatamist tema vanemapuhkuse, kaitseväeteenistuse, haiguse või muu erakorralise asjaolu puhul, mille tõttu osutub projekti täitmine võimatuks või on olulisel määral raskendatud. Projekti ajutise peatamise põhjendatud taotluse esitab taotleja rakendusüksusele e-kirja teel enne peatamise perioodi algust. Rakendusüksus hindab taotleja poolt esitatud ajutise peatamise taotluse põhjendatust ning rahuldab või jätab taotluse rahuldamata. Projekti ajutist peatamist võib kokku taotleda kuni kolmeks aastaks. Projekti ajutisel peatamisel peatub leping ning projekti lõppkuupäev lükkub peatatud aja võrra edasi.

Eelnõu § 16 sätestab toetatud projekti ennetähtaegse lõpetamise.

Rakendusüksusel on õigus lõpetada toetuse maksmine ennetähtaegselt, juhul, kui toetuse taotleja on esitanud sellekohase taotluse; taotleja või teadlane osutub toetatud projekti täitmise ajal määrukses sätestatud tingimustele mittevastavaks. Taotleja või teadlane on toetatud projekti

täitmisega seoses rikkunud õigusaktides sätestatud nõudeid, teadlane ei ole võimeline toetatud projekti täitma või kui taotleja või teadlane on esitanud tahtlikult valeandmeid või toetatud projektiga seotud tegevuses on ilmnenud loomevargus või petturlus. Projekt lõpetatakse ennetähtaegselt, kui rakendusüksus ei rahulda toetatud projekti ajutise peatamise taotlust ja projekti elluviimine projekti taotluses kirjeldatud viisil ei ole võimalik.

Enne projekti ennetähtaegse lõpetamise otsuse tegemist võimaldab rakendusüksus taotlejal ja teadlasel esitada kirjalik ühisarvamus toetatud projekti ennetähtaegse lõpetamise kohta rakendusüksuse määratud tähtajaks. Juhul, kui toetuse lõpetatakse ennetähtaegselt, on taotleja kohustatud rakendusüksusele tagasi kandma kasutamata toetuse osa hiljemalt seitsme kalendripäeva jooksul alates tagasinõude saamise kuupäevast.

Toetuse ennetähtaegsel lõpetamisel esitab taotleja rakendusüksusele projekti lõpparuande.

Eelnõu § 17 sätestab toetuse tagasinõudmise. Rakendusüksusele on antud vajalikud järelevalve volitused, et tagada toetuse sihipärane ja õiguspärane kasutamine. Tagasinõude regulatsioon võimaldab rakendusüksusel reageerida proportsionaalselt nii mittesihotstarbelisele kasutamisele kui ka valeandmete esitamisele ning on vajalik avalike vahendite kaitseks.

Taotleja on kohustatud võimaldama rakendusüksusel viia läbi toetuse kasutamise kontrolli ning osutama selleks igakülgset abi. Mittesihotstarbeliselt kasutatud toetuse võib rakendusüksus taotlejalt tagasi nõuda koos proportsionaalse üldkuluga. Rakendusüksus võib toetuse kas osaliselt või täielikult tagasi nõuda, kui selgub, et taotleja on esitanud valeandmeid, eraldatud toetust on kasutatud mißttesihotstarbeliselt või kui toetust on kasutatud majandustegevuseks ja ei ole täidetud sellekohast riigiabi vormi.

Juhul, kui rakendusüksus tunnistab toetuse määramise otsuse kehtetuks tagasiulatuvalt, on rakendusüksusel õigus eraldatud toetus tagasi nõuda. Kui rakendusüksus on teinud toetuse osalise või täieliku tagasinõudmise otsuse, peab taotleja otsuses nimetatud toetuse tagasi maksma 60 kalendripäeva jooksul alates otsuse kehtima hakkamise kuupäevast.

Juhul, kui korraka maksimine seab asutuse olulisel määral makseraskustesse, võib tagasimaksmisele kuuluva toetuse ajatada. Selleks tuleb taotlejal esitada rakendusüksusele põhjendatud taotlus.

Eelnõu § 18 kehtestatakse rakendussäte, mis selgitab, et enne käesoleva määruse jõustumist välja antud kohanemistoetustele kohaldatakse toetuse taotlemise ajal kehtinud tingimusi ja korda kuni otsuses määratud toetuse perioodi lõpuni.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja teiste õigusaktidega. Eelnõul on puutumus Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 „ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks” ja Euroopa Komisjoni määrusega (EL) nr 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes.

4. Määruse mõjud

Kavandata muudatus: toetuse kehtestamine asutuste teadus- ja arendustegevuse võimekust ning avaliku hüve loomist võimaldava instrumendina.

Muudatuse kirjeldus:

Määruses sätestatakse kohanemistoetuse taotlemise, toetuse eraldamise ning toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord. Toetus pakub Eesti teadus- ja arendusasutustele,

ülikoolidele või evalveeritud rakenduskõrgkoolidele võimaluse kaasata välisriigist teadlasi, kes toeksid Eesti teadussüsteemi uusi teadmisi. Uute teadmiste ja oskuste kaasamine täiendab Eestis tehtavat teadus- ja arendustegevust ning tõstab selle kvaliteeti. Toetus panustab tasakaalustatud talentide ringlusesse, võimaldades nii välisriigi teadlastel kui ka välismaale siirdunud Eesti teadlasel (sh järel doktoritel) jätkata oma teadlaskarjääri Eestis, hõlbustades Eesti teadus- ja arendustegevuse süsteemi integreerumist.

Toetust eraldatakse riigieelarvelistest vahenditest.

Sihtrühmad, keda muudatus mõjutab:

1. teadus- ja arendusasutused, ülikoolid, evalveeritud rakenduskõrgkool.
2. Haridus- ja Teadusministeerium, Sihtasutus Eesti Teadusagentuur.

4.1. Mõju teadus- ja arendustegevusele

Määruse eelnõul on positiivne mõju teadus- ja arendustegevusele. Toetuse kehtestamisega luuakse asutuste jaoks võimalus palgata välisriigist teadlasi, kes täiendaksid Eestis tehtavat teadus- ja arendustegevust ning tõstaksid selle kvaliteeti.

Samuti on eelnõul positiivne mõju rahvusteadustega tegelevatele asutustele, sest ka neil on võimalik käesoleva määruse raames saada toetust. Eelnõu on kooskõlas teadusasutuste autonoomia põhimõttega, mille kohaselt on asutusel õigus otsustada oma teadus- ja arendustegevuse üle.

4.2. Mõju riigivalitsemisele

Eelnõuga kavandatud regulatsioon ei avalda mõju riigivalitsemisele. Määruse jõustumisega ei kaasne otseseid mõjusid järgmistes valdkondades: majandus, loodus- ja elukeskkond, infotehnoloogia ja infoühiskond, riigikaitse ja välisturvalisus, siseturvalisus, regionaalareng. Kavandatud muudatusega ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid.

5. Määruse rakendamiseks vajalikud kulud, määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks vajalikud rahalised vahendid on kavandatud Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvesse.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, arvamuse avaldamiseks teadus- ja arendusasutustele, ülikoolidele ja Kaitseväge Akadeemiale, Eesti Teaduste Akadeemiale, Eesti Noorte Teaduste Akadeemiale ja rakendusüksusele.